

Silvia Federici

Dünyayı Yeniden Efsunlamak

Müşterekler Siyaseti ve Feminizm

Türkçesi: Ebru Kılıç

İçindekiler

Teşekkür	7
Önsöz.....	13
Giriş	21
BİRİNCİ KISIM: YENİ ÇİTLEMELER.....	35
İlksel Birikim, Küreselleşme ve Yeniden Üretim	37
İlksel Birikimi Yeniden Düşünürken.....	37
İlksel Birikim ve Küresel Ekonomide Toplumsal Yeniden Üretimin Yeniden Yapılanması	41
Yeni Çitlemelere Giriş.....	51
Bütün Anlaşmaların Sonu	52
Yeni Çitlemelerin Yöntemleri ve Sonuçları.....	54
Mücadele Sarmalı	56
Geceleyn Gelen Marksist Hayalet	57
Borç Krizi, Afrika ve Yeni Çitlemeler.....	61
Toprak Meselesinin Halli	62
Sermaye İçin Üretken Bir Kriz Olarak Borç Krizi	67
Yeni Toplumsal Mücadeleler.....	76
Borç Afları, Moratoryumlar ve Borç Krizinin Sonu.....	80
Çin: Demir Pirinç Kâsesini Kırmak.....	83
Ortaklaşmadan Borca: Finansallaşma, Mikrokredi ve Sermaye Birikiminin Değişen Mimarisi.....	95
Giriş: Finansallaşma ve “Borç Ekonomisi”nin Yükselişi	95
Refah Devletinin Son Bulması ve Ücret Standardı Krizi	98
Mikrofinans ve Makroborç	102
Borç Karşıtı Hareketler Daha Şimdiden Latin Amerika’da Ortaya Çıktı.....	109
İKİNCİ KISIM: MÜŞTEREKLER.....	115
ABD’nin Altında, Müşterekler.....	117
Giriş.....	118
Kapitalizme Karşı ve Kapitalizmin Ötesinde Müşterekler.....	125
Tarih, Kapitalizm ve Müşterekler	126
Müşterekler ve Sınıf Mücadelesi.....	129
El Konmuş ve Kapalı Müşterekler.....	131

Meta Üreten Müşterekler	133
Müşterekleri Tanımlamak.....	136
Sonuç.....	140
Üniversite: Bir Bilgi Müştereki mi?.....	141
İkkel Birikim Çağında Müşterekler Siyaseti ve Feminizm	145
Giriş: Neden Müşterekler?	145
Küresel Müşterekler, Dünya Bankası Müşterekleri.....	147
Hangi Müşterekler?.....	149
Kadınlar ve Müşterekler	152
Feminist Yeniden İnşaat	155
Kadınların Afrika'daki Toprak Mücadeleleri ve Müştereklerin Yeniden İnşası.....	161
Giriş.....	161
Afrika: Hâlâ Müşterekler Diyarı	163
Kadınlar, Örfi Hukuk ve Müştereklerin Erilleşmesi	167
Toprak Kadınların Hakkıdır: Bir Kadın Hareketi Toprağın Özelleştirilmesinden Yana Olur mu?.....	172
Kadınlar Çitlemelere Karşı: Afrika'da Temellük Edilen Araziler ve Kentsel Tarım	176
Sonuç.....	182
Latin Amerika'da Kadınların Toprak Mücadeleleri ve Ortak Yarar	183
Kadınların Mücadelesi ve Kent Müştereklerinin Üretimi.....	192
Marksizm, Feminizm ve Müşterekler.....	203
Giriş.....	203
Ancak İki Husus Var ki Kesindir	205
Toplumsal Yeniden Üretim Açısından Bakmak ve Feminizm.....	206
Makineler, Modern Sanayi ve Yeniden Üretim.....	216
Kapitalizmin İlerlemeciliği Miti Üzerine.....	223
Komünizmden Müştereklere: Feminist Bir Perspektif	226
Krizden Müştereklere: Yeniden Üretime Yönelik İşler, Duygusal Emek ve Teknoloji, Gündelik Hayatın Dönüşümü	231
Giriş.....	231
Daimi Kriz Olarak Gündelik Hayat	236
“Riprendiamoci la vita” – “Hayatlarımızı Geri Alalım”	242
Dünyayı Yeniden Efsunlamak: Teknoloji, Beden ve Müştereklerin İnşası.....	247
Teknoloji, Beden ve Otonomi	248
Diğer Gereçekler	256
Kaynakça	259

Önsöz

Şubat 1493'te, Amerika'ya yaptığı ilk deniz yolculuğundan sonra memleketine dönmekte olan Christopher Columbus, gemide İspanya Kralı'na yazdığı mektupta, kısa süre önce karşılaştığı insanları anlatmıştı: "Sahip oldukları her neyse, eğer kendilerinden istenirse hiç hayır demiyorlar, bilakis insanı verilen şeyi kabul etmeye davet ediyorlar ve sanki kalplerini de veriyormuş gibi büyük bir sevgi gösteriyorlar."¹

Columbus bir "müşterekler"e rastlamıştı.

Silvia Federici o insanların, yani orada yaşayan, ortaklaşan insanların ruhuyla yazıyor. Gerçi şimdi, burada dünyamızda yaşayan, ortaklaşan insanlar dememiz gerek aslında zira Federici ilkel olanı romantikleştirmiyor. Yeni bir dünya, yeniden efsunlanmış bir dünyadır ilgilendiği.

Federici bir geminin güvertesinden krala mektup yazmak yerine uçak yolculuklarıyla okyanusları aşar; Afrika'da, Latin Amerika'da, Avrupa'da, Kuzey Amerika'da tangır tungur sallanan otobüslere biner; metrolarda kalabalıklara karışır ya da bisikletini sürer ve sıradan insanlarla, özellikle de kadınlarla hasbihal eder. Dolmakalem, kurşunkalem, daktilo ya da dizüstü bilgisayarla "gecekondu gezegeni"ni değil, müştereklerle dolu bizim gezegenimizi kaydeder. Bir kadın ve bir feminist olarak, her gün yeniden üretmek için yapılan işlerde -yıkama, kucağına alıp okşama, yemek pişirme, teselli etme, süpürme, memnun etme, temizleme, heyecanlandırma, yerleri silme, rahatlatma, toz alma, giydirme,

1 William Brandon, *New Worlds for Old: Reports from the New World and Their Effect on the Development of Social Thought in Europe, 1500-1800*, Atina: Ohio University Press, 1986, s. 7-8.

çocukları besleme, çocuk yapma, hastalara ve yaşlılara bakma-müştereklerin üretilmesini gözlemler.

Federici siyaseti ekonomiden, fikirleri hayattan ayırmayan bir öğretmen, bir sosyal kuramcı, bir aktivist, bir tarihçidir. Tarihin yapıldığı yerlerden, işportacılarla dolu kaldırımlardan, grup mutfaklarından, mağaza önü kolektiflerinden, parklardan, kadın barınaklarından yazar ve buralarda konuşurken dinler. Onun feminist Marksizm'i, Brechtçi bir tutumla bilemediği analitik bir aygıttır. Ona göre Marksizm artık bir -izm ya da daha doğrusu, entelektüel tüketici bireyin ideolojik bir seçeneği değildir; kolektif öznelliklerin bir başarısıdır, ortak zekâmızın temel bir parçasıdır. Federici mazlumların homurtularının sağduyuya tahviline yardım eder. Onun analitik düşüncesinin ağırlık merkezi artık ücretli emek değil, müşterekleri parçalayan eşitsiz iktidar ilişkileri ve emek hiyerarşileridir.²

Federici Latin Amerika, Afrika, Avrupa ve Kuzey Amerika'daki diğer akademisyenlere borcunu cömertçe kabul eden bir akademisyendir. Mariarosa Dalla Costa, Neval el Saadavi, Maria Mies ve Raquel Gutiérrez'in yaptığı çalışmaların önemini teslim eder. *Midnight Notes*'tan seslenir. Zapatista kadınları atıfta bulunduğu kesimlerden biridir, onların çıkardığı 1993 tarihli Kadınların Devrimci Yasası da.³ Sunduğu kaynakçalar henüz işin başındaki veya ileri aşamalardaki hevesli araştırmacıları memnun eder.

O halkın entelektüelidir, böyle olduğu için de Hannah Arendt'in ağırlığına karşı bir panzehirdir. Federici'nin akıl yürütmesinin gücünde Virginia Woolf'un *Üç Gine*'sinden, proleterlerin sıradan hayatına duyduğu sınıfsal sadakatte Meridel Le Sueur'den, ruhunun etik yoğunluğunda Simone Weil'in mukavemetinden bir şeyler vardır. Tutkusuna benim devrimci terbiye dediğim şey eşlik eder. Federici'ye göre devrimci terbiyenin sahte

2 Bkz. Federici, *Revolution at Point Zero: Housework, Reproduction, and Feminist Struggle*, Oakland: PM Press, 2012.

3 Hilary Klein, *Companeras: Zapatista Women's Stories*, New York: Seven Stories Press, 2015.

nezaketle, hele hele görgü kurallarına uymakla hiç ilgisi yoktur. "İşlerin böyle olması"yla ilgili kınamaları ne kadar yakıcı olursa olsun, müştereklerin özünde yatan karşılıklı yükümlülükle her bakımdan ilişkili ılımlı bir ifade biçimini muhafaza eder.

Federici bir akademisyen ve sosyal kuramcı olarak geleneğini hem eleştirir hem de saygıyla anar; kitabının başlığını Alman sosyolog Max Weber'in 1917'de verdiği konferansa atfen *Dünyayı Yeniden Efsunlamak* koymasından da bellidir bu. Weber, Birinci Dünya Savaşı'nın kanlı kıyımı sırasında, devrimin arifesinde dünyanın *efsununun bozulmasından* bahsetmişti.

Federici Marksist bir feminist akademisyen olarak yüzeyin altını inceler. Örneğin üniversite kampüsündeki asfaltı ele alalım. 1968'de Paris'ten yükselen o muhteşem sloganı hatırlatan Federici, taşların altında kumsal değil otlak bulur. Müştereğin hayatı mazide kalmış değildir, bunu Nijerya'da Calabar Üniversitesi'nde kampüste otlayan ineklere baktığında görmüştür. Federici başka bir anlamda da yüzeyin altına bakar. Teknolojinin elmas, koltan, lityum ve petrole ihtiyacı vardır. Bunları çıkarmak için kapitalizmin komünal toprakları özelleştirmesi gerekir. Weber teknolojik akılcılaştırmanın kaçınılmaz, ilerlemenin asli bir gereği olduğunu söylemişti. Federici kapitalist üretim biçiminin sözümona ilerlemeci niteliğini yadsır, bilgi ile teknolojinin evrenselleşmesini sömürgeciliğin mirası olarak görür. Dünya mekanikleşmeden önce beden mekanikleşmiştir, beden mekanikleşmesi köleliktir, dünyanın mekanikleşmesi ise kölelerin emeğinin bir sonucudur.

Federici'yi yıllardır okuyan bizler onun zamanla yumuşayaçağına daha da etkili, ikna edici ve verimli olduğuna tanık olduk. Nefesini boşa tüketecek biri değildir o. Hiç olmadığı kadar yaman, tavizsiz ve konsantredir. Gençlik tutkusunun alevleri külleşip sönmek şöyle dursun tüm dünyada yeni kuşaktan kadınlar ve erkekleri tutuşturmuştur.

Evrenselleştiren bir siyasi kültür fikrini reddeden Federici, müştereklerin farklı zulüm ve mücadele tarihlerinden inşa edildiğini ama bu farkların siyasal bölünmeler yaratmadığını tahayyül

eder. Müştereklerin kalbinde ayrıcalığın reddi vardır, Federici'nin çalışmalarında her daim mevcut bir temadır bu. "Komünizm kavramının ta kendisinin bize ne ifade ettiğini yeniden anlamlandırmamız ve kendimizi kapitalist ilişkiler ile değerleri içselleştirmekten kurtarmamız gerekiyor ki, ortaklaşma sadece mülkiyet ilişkilerimizi tanımlamakla kalmamasın, kendimizle ve başkalarıyla ilişkilerimizi de tanımlasın. Başka bir deyişle, müşterekler verili değildir, bir mücadelenin ürünüdür," der. Çürümüş bir toplumda hiç kimse yara almamayı bekleyemez.

Dünyayı Yeniden Efsunlamak, Marksist kategorileri feminist bir perspektifle bir kez daha yorumlayarak yeniden tanımlıyor. "Birikim" bu kavramlardan biridir. "Yeniden üretim" ikincisidir. "Sınıf mücadelesi" üçüncüsüdür ve dördüncü kavram "sermaye"den ayrı düşünülemez. Federici'ye göre "emeğe dayalı değer kuramı" hâlâ kapitalizmi anlamının anahtarıdır ama bu kuramı feminist bir bakış açısıyla okurken, işin ne olduğunu, değer nasıl üretildiğini yeni baştan tanımlar. Örneğin borcun da sermaye için üretken olduğunu gösterir; borç güçlü bir ilksel birikim kaldıracıdır –öğrenci kredileri, ipotekler, kredi kartları ve mikrofinans– ve sosyal bölünme motorudur. Yeniden üretim (eğitim, sağlık hizmetleri, emeklilik) finansallaşmıştır. Geri ödemede gecikirse masum, yoksul "girişimciler"i tencerelerinden bile yoksun bırakan Grameen Bankası örneğinde görüldüğü gibi, kasıtlı ve hesaplı bir utanç etnografisi yeniden üretime eşlik eder. İngiliz Devrimi'nin destansı şiiri *Yitirilen Cennet*'in yazarı John Milton "yoksulların tencerelerinin, tavalarının alınması" uygulamasını kınamıştır.⁴ Ayıbı ve aldatmacayı o da görmüştür: Önce toprağı çitle, sonra tencereyi al. (Yoksa öbür türlü mü?)

⁴ John Milton, *Means to Remove Hirelings* (1659), erişim 2 Haziran 2018, <https://archive.org/details/miltonconsider00miltgoog>.